

שיעורי "היא שיחתי" מיועדים ללומדי הדף היומי המבקשים להעשיר את הלימוד עם נושא מעניין לקחת הביתה".

הם כוללים נושאים לדיון, פלמוסים, חיזוקים, לקחים, קושיות, הקשרים לפרשת השבוע והמועדים, ועוד ועוד.

מטרת השיעורים לעורר שיח תורני גם לאחר השלימוד הסתיים. בבית או בעבודה, עם האשה או הילדים, בשבתך בביתך ובלכתך בדרך.

מנחות יט היא שיחתי

נושאים לשיחה ודיון
לקחת מדף הגמרא אל משעולי החיים

סס

ממצרים הופקדו אהרן הכהן וזרעו לשמור את משמרת הקדש ואת משמרת המזבח, אומנות השחיטה והבדיקה נעשית מנופולין של ממלכת כהנים".

תמה אני מאד על ביטוי זה, המונח "ממלכת כהנים" נאמר בתורה על כל ישראל בכלל ולא רק על הכהנים. ו[מלבד זאת] הרי ידוע לכ' ששחיטה כשרה בזרים וגם נשים כשרות ג"כ, אם כי בתוס' קידושין פרק ב' דשחיטה צריכה להיות במיוחסים זה דוקא לכתחילה אבל בדיעבד כשר, תוספות חולין התחלת מס', וכ"ש הבדיקות שאין זה כלל מד' עבודות הקרבנות.

ודי עבודה הי' להממלכה גדולה זו של כהנים כשהיו מבצעים לכה"פ את העבודות הכשרות רק בכהנים כגון ההולכה הזריקה וההקטרה, ולמה להעמיס עליהם גם השחיטה והבדיקה, אולי גם השחזת סכינים...?

ובכלל אין מנופולין בתורה, ענין קדושת הכהנים ושבט לוי אין זה מנופול ואין זה משטר של קסטות והלא ידוע מה שפירש רש"י על הפסוק בוקר ויודע ה' את אשר לו כך אמר משה וכו' בוקר נאמר ויבדל אלקים בין היום וכו' ונאמר ויבדל אהרן לקדשו' כשם שאין אתה יכול להפוך ערב לבוקר כך ענין של קדושת אהרן זה יצירה מיוחדת מהקב"ה..."

חידה | ארבעת המינים בחודש תמוז?

בדף שלנו נזכרים ארבעת המינים אבל לא ביחס לחג הסוכות. ארבעת המינים של מצורע. האם דבר זה הוא באקראי בעלמא - או שיש קשר בין שתי מצוות "ארבעת המינים" הללו?

האמת שמעבר לדמיון בשם המצוה, יש גם השוואה בצורתה: גם במצורע שלושה מינים צריכים להיות אגודים יחד (עץ ארז, אזוב ושני תולעת) ומין אחד בפני עצמו (הציפור). ממש כמו בסוכות שיש ג' מינים אגודים ומין אחד בפני עצמו.

ציטוט | תוכחת רבי אריה לוי מול טענת "מונופול הכהנים על השחיטה"

בדף שלנו מבואר שהשחיטה כשרה אפילו בזר ואפילו באשה.

לפני שישים שנה בערך יצא לאור ספר "אנו ובעלי החיים" שתיאר את מסורת השחיטה בעם ישראל בסגנון 'פתוח' קצת (תוך השוואה למסורות של עמים אחרים וכו'), כוונתו היתה לשם שמיים - להסביר ע"ז לציבור הרחוקים את השקפת המסורה בצורה מודרנית ונגישה.

זקני רבי אריה לוי צ"ל נתקל בספר הזה ושלח לו מכתב ארוך מלא בתוכחת אהבה. בניגוד למה שחושבים עליו, רבי אריה לוי לא היה בעל "אופי רכרוכי" הוא היה יודע להוכיח בעוז ובתקיפות נעימה, כפי שתראו במכתב שלפניכם (שמתפרסם כאן בפרסום ראשון) אודות "שחיטה כשרה בזר":

"עברתי מעט בין הבתרים... אשר רכש בכשרונותיו הגדולות וביגיעתו העצומה משך שנים... בודאי כוונתך רצויה ומפעלך כביר, אמנם אודה ולא אבוש כי חסר לי הידיעות בזה כי ידוע לכבודו כי לא רב אנכי היודע בעניני איסור והיתר, ולא חכם היודע בעניני מדעים, ולא סופר איש כמוך. הנני רק הזכות שלי ששמשתי ת"ח גדולי ישראל זי"ע. בכל זאת ירשני נא כבודו להעיר על איזה דברים שנתקל מבטי בהם בהסתכלות ראשונה.

בפתח דבר כתבת להביא לציבור הקטיגור והסניגור בצורה אובייקטיבית. היתכן? איך אפשר לדבר בענין קדוש זה בצורה אובייקטיבית, המשמעות הפשוטה של זה: אני מוסר לך שתי הדעות כמו שהן ואתה הקורא תחליט איזהו הנכונה? על מי לסמוך שיכריע? כי הנושא זה שכ' עוסק בו צריך זהירות יתירה שגם אדם דתי המאמין בה' ובתורתו הק' אם אינו גדול בתורה אפשר חלילה להכשל בלי משים. א"כ על מי לסמוך שיכריע אם לא לחכם ומבין מדעתו בהרבה מקצועות התורה.

אמנם צריך למסור גם את דעת המתנגד ולפעמים אפילו דעת המשמין בצורתו הנכונה, אבל התשובות צריכות להימסר בצורה הולמת שתסתורנה בצורה החלטית את הקטרוגים ודברי בלע שנאמרו עפ"י רוב משונאי ישראל, בבחינת 'ודע מה שתשיב וכו'.

...כתב כבודו "עם כינון המוסדות הדתיים והאזרחיים בצאת ישראל

לשון הקודש | "תנא" מלשון שנה שוב

בגמרא שלנו מצאנו שימוש נדיר במילה "תנא", לא במובן של "שנה משנה" אלא במובן של "שנה שוב", "דתנא ביה קרא" - הפסוק שנה בו וחזר עליו שווא.

מצאנו דבר דומה במסכת מגילה, "חייב אדם לקרות את המגילה בלילה ולשנותה ביום. סבור מינה: למקרייה בליליא, ולמיתנא מתניתין דידה ביממא. (= סברו בני הישיבה שהכוונה ללמוד משניות מסכת מגילה ביום) אמר להו רבי ירמיה: לדידי מיפרשא לי מיניה דרבי חייא בר אבא: כגון דאמרי אינשי: אעבור פרשתא דא ואתנייה (= מלשון לחזור ולשנות, לקרוא את המגילה פעמיים).

מדוע באמת המשנה נקראת "משנה"? יתכן שזה בגלל שחוזרים ושונים אותה פעמים רבות, לפי שהיא תורה שבעל פה. ויתכן שזה בגלל שהיא עצמה חוזרת ושונה את דיני התורה. כמו "משנה תורה".

העמקה | מה טעם לשנות הלכות קידוש בכלי שרת בימי המילואים

הגמרא אומרת שאין ללמוד קמיצה ביד מפרשת המילואים משום ש"דורות משעה לא ילפינן". שואלת הגמרא דאם כן גם אין ללמוד מפרשה זו שכלי הלח מקדשין את היבש.

הגרי"ז תמה על קושיית הגמרא, הרי יתכן שיהיה כהוראת שעה חובה מסויימת שאין ללמוד ממנה לדורות, אבל לגבי דיני קידוש היבש בכלי לח, אין מדובר בחובה אלא במציאות, שכלי הלח מקדשין את היבש, מדוע לומר שאין זה אלא בשעה ולא בדורות?

אני מבקש להציע שהכלל של "דורות משעה לא ילפינן" לגבי ימי המילואים, אין הכוונה משום שבימי המילואים הצטוו כהוראת שעה גם בעניינים שאינם תקפים לדורות (ועל זה שפיר הקשה הגרי"ז מאיזה טעם ישתנו דיני קידוש היבש בהוראת שעה), אלא הכוונה שבימי המילואים הצטוו בדווקא לעשות באופן שונה וחורג מהכללים של ההוראה לדורות.

יש קפידה מיוחדת לנהוג בגינונים יוצאים מהגדרים והכללים הרגילים בזמני שמחה חריגים.

בימי חנוכת המשכן נהגו בהרבה הוראות שעה כמו קטורת יחיד! פעם יחידה בהיסטוריה! בחנוכת המקדש אכלו ביום הכיפורים! ועוד ועוד.

פלפול | רבי אלעזר ברבי שמעון לשיטתו

ראיתי בספר "דף על הדף" שהביא פלפול מאת כ"ק אדמו"ר רבינו שאול ממודז'ין זי"ע. דהנה בגמרא שלנו מבואר ששחיטה כשרה בזר, אך לא שמענו שיש איסור לכהנים לשחוט. ואילו בזה"ק כתוב בשם רבי אלעזר ב"ר שמעון שדווקא אחר צריך לשחוט ולא הכהן.

וביאר, דהנה בגמרא שלנו מבואר דאי דרשינן וי"ו מוסיף, אז היה מקום ללמוד מקבלת הדם שגם השחיטה צריכה כהן אלא שיש היקש "וסמך ושחט" ששחיטה כסמיכה בזר. ולכאורה תמוה, מדוע א"כ נצרך הוי"ו מוסיף, והיה אפשר לא לכתוב הוי"ו ולא יצטרכו ההיקש לסמיכה. אלא לכאורה הוי"ו בא להורות שאם יחפוץ הכהן לשחוט יכול לעשות השחיטה כמו קבלת הדם, אלא שאין זה מעכב כדילפינן מהיקש לסמיכה.

אבל הרי התוספות אצלנו בד"ה אלא כתבו שלפי ראב"ש לא דרשינן וי"ו מוסיף, נמצא שלשיטתו אמר בזוהר שאין הכהן רשאי לשחוט, כיון שלשיטתו אין ילפותא להתיר השחיטה בכהן. עכ"ד.

בתחילה כשראיתי הדברים השתוממתי על המראה, הלא התוספות כאן עוסקים ברבי אלעזר בן שמוע ואילו הזוה"ק ברבי אלעזר ברבי שמעון, וכי איחליף ליה ר"א בר"ש בר"א בר"ש. אמנם אח"כ ראיתי ש"אם הוא ריק - מכס הוא ריק", מפני שכתבו המפרשים שיש כאן טעות סופר בלשון התוספות וצריך לומר "רבי אלעזר ברבי שמעון", וא"כ פלפולו של הדברי שאול יציב וקיים.

לשון הקודש | חוקה - קביעות או גזירה

בדרך כלל, המילה "חוקה" מתורגמת בלשון "קים", כמו בפרשת בשלח "שם שם לו חוק ומשפט" "קים ודין", והכוונה למנהג קבוע, כמו "חוקת עולם" - קים עלם. אבל לפעמים מתרגם אונקלוס בלשון "גזירה", כמו "וישם אותה יוסף לחוק" - לגזירה, "זאת חוקת הפסח" - גזירת פסחא.

מההשוואה בסוגייתנו בין לשון "חוקה" ללשון "תורה", נראה שהגמרא דורשת "חוקה" במובן של "גזירה", כך גזר הקב"ה, כמו ש"תורה" כך הורה הקב"ה. גזירה - אי אפשר להתעלם ממנה. גזירת מלך. ואולי להיפך: מלשון חוק קבוע, שגם בדיעבד אי אפשר לצאת בלעדיו ידי חובה. וצ"ע.

המלצת קריאה | קונטרס "אשר לא כדת"

לפני כמה שנים זכיתי להוציא לאור קונטרס קטן "אשר לא כדת" על הלכות ארבעת "עבירות" ש"עובדים" בפורים. איך וכיצד מותר להקל מתוך שמחה בענייני לא ילבש, שעטנז, בשר וחלב ולא תגזול. מתוך דברי הפוסקים.

מי שידרוש אותו מאיתי - ישמחני.

מידות טובות | מעלת האחדות והשלום

הגמרא שלנו מציינת את התופעה המופלאה של פרשת הנשיאים "דתנא ביה קרא תריסר זימנין". כפילות של י"ב פעמים. לכן בזה אפשר ללמוד גם מהוראת שעה לדורות.

מדוע באמת התורה חזרה כל כך הרבה פעמים על כל הפרטים של כל קרבן מחדש?

כתב החפץ חיים על התורה: "נתנאל בן צוער יעץ לנשיאים שיביאו כולם נדבתם בשוה, ושלא יעדיף אחד על חברו, (כדי שלא תפול קנאה בין איש לרעהו, ע"י שאחד יגדיל קרבנו יותר מחברו כמו שמצינו אצל קין והבל) והיה לו לקב"ה נחת רוח מזה, עד שאמר להם, אתם עשיתם באופן כזה כדי שתהיו כולכם אהובים זה לזה ולא תפול קנאה ושנאה ביניכם קחו אותי ג"כ ביניכם, ואתן לכם השבת שלי (ולכן קרבנות הנשיאים דחו את השבת), כמבואר במדרש שיום השביעי להקרבה היה בשבת, ולא עוד, אלא שהקציבה תורה לכל נשיא ונשיא פרשה מיוחדת ולא כללה אותם יחד בפרשה אחת, כדי לנהוג בהם כבוד, כיון שהם נהגו כבוד זה בזה.

לעומת זה בפרשת ויקהל כללה התורה כל נדבתם במספר תיבות, ולא עוד אלא שקמצה גם באותיות 'הנשיאים' חסר כתיב, משום שהנשיאים לא התחברו עם העם ואמרו יביאו הכל תחילה ואח"כ נשלים, והקפיד הקב"ה על שנתעצלו ונתפרדו מן הכלל.

ע"כ צריכים אנו להשתדל שנהיה אהובים זה לזה ולכבד איש את אחיו והיה נחת רוח לקב"ה ממנו, ועל זה נאמר 'הגיד לך אדם מה טוב ומה ד' אלקיך שואל ממך כ"א עשות משפט ואהבת חסד' דלשון זה מורה, שסתם בני אדם אינם יודעים במה למצוא נחת רוח אצל הקב"ה ורק הנביא אומר בשם ה' המלמד לאדם דעת מה ד' דורש מאיתנו למצוא חן בעיניו - עשות משפט ואהבת חסד. עכ"ד החפץ חיים הקדוש.

התבוננות | מה תוספת השמחה במחיאת כף ללא שינוי?

כך גם בשמחת תורה אנו מוצאים שמרוב ריבוי השמחה של היום השמיני, יצאו מן הגדר ההלכתי הרגיל. חלק מהשמחה הוא שחרור הכבלים. בשמחת תורה מותר לעשות דברים שהם מעבר לנורמה, מחוץ לכללים.

חז"ל אסרו למחוא כפיים בשבת ויום טוב, אלא אם כן זה נעשה בשינוי. אולם, באו הפוסקים ואמרו שבשמיני עצרת ושמחת תורה, לכבוד התורה, מותר למחוא כפיים בלא שינוי.

אני שואל שאלת תם: מה אכפת לתורה אם מוחאים לה בשינוי או בלי שינוי? וכי מחיאת כף אל כף משמחת יותר מאשר מחיאת כף אל גב הכף?

מה אתם אומרים?

הביאור הוא שזה עצמו השמחה: פריצת הגדרים וההגבלות, כמובן במידה שמדדו לנו הפוסקים, מתוך הרגשה שהשמחה עולה על גדותיה ושופעת מעבר לגבול.

כך גם לגבי ריבוי העולים לתורה, והחזרה על הקריאה שוב ושוב ושוב, אשר אלו דברים שבכל השנה ומועדיה בל יראה ובל ימצא, וכן ההגבהה של ספר התורה בצורה הפוכה, ועוד הרבה מנהגים "הריגים" שנוהגים בהם אך ורק בשמחת תורה.

פורים | ארבע "עבירות" שנהגו "לעבור" בפורים

דבר דומה אנו מוצאים בפורים. גם שם נהגו ישראל לפרוץ מעט את הגדר לריבוי השמחה. בחינת "ועבור מרדכי" "ובכן אבוא אל המלך אשר לא כדת".

עיקר ה"עבירות" שנהגו ל"עבור" בפורים הם ארבעה: לא ילבש - תחפושת במלבוש אשה, שעטנז - תחפושת במלבוש שעטנז דרבנן, בשר וחלב - אכילת עוף בחלב שקדים, לא תגזול - היזק לאחרים מתוך שמחה.

מדוע דוקא הדברים הללו? כנראה משום שהם עוסקים ב"הבדלה", להבדיל בין איש לאשה, בין צמר לפשתים, בין בשר לחלב, בין שלו לשל אחרים. בפורים אנו מאבדים את הדעת, עד דלא ידע, ו"אם אין דעת - הבדלה מניין".